МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДВОМОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0122
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
В. О. Сапун

Керівник: старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н. _____ С. В. Сиваш

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, доцент, к. пед. н. _____Г. З. Скірко

Запоріжжя
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійна програма Дошкільна освіта

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри_____
«____» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ (СТУДЕНТОВІ)

Сапун Валерії Олегівні

1. Тема роботи: «Педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій»
керівник роботи Сиваш Сніжана Володимирівна, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н.
затверджені наказом ЗНУ від «26» вересня 2023 року № 1505-с

2. Строк подання студентом роботи: 28.11.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: аналіз та узагальнення психолого-педагогічної, соціальної й філософської літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): з'ясувати сутність поняття «білінгвізм», «білінгвальне середовище»; визначити вплив ІКТ на розвиток дитячої двомовності; визначити позитивні та негативні аспекти впливу двомовності на подальший розвиток дитини; обґрунтувати фактори та умови впливу ІКТ на розвиток двомовності дітей дошкільного віку; визначити педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ; розробити методичні рекомендації щодо формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Перелік графічного матеріалу: 2 рисунки, 3 таблиці.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Сиваш С. В.	02.10.2022 р.	02.10.2022 р.
Розділ 1	Сиваш С. В.	04.11.2022 р.	04.11.2022 р.
Розділ 2	Сиваш С. В.	23.03.2023р.	23.03.2023р.
Висновки	Сиваш С. В.	07.09.2023р.	07.09.2023р.

7. Дата видачі завдання: 02.10.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Аналіз наукових джерел	листопад	виконано
3	Написання вступу	грудень-березень	виконано
4	Написання першого розділу	квітень-вересень	виконано
5	Написання другого розділу	вересень	виконано
6	Написання висновків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____В. О. Сапун
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____С. В. Сиваш
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Нормоконтролер _____Т. В. Турбар
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 52 с., 3 таблиці, 42 джерела.

Мета дослідження: теоретичне та практичне обґрунтування педагогічних умов впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток двомовності дітей старшого дошкільного віку в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Об’єкт дослідження: процес розвитку двомовності дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: формувальні заходи, що забезпечують педагогічні умови ефективного впливу ІКТ на розвиток білінгвізму дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел; спостереження.

Теоретичне значення: обґрунтовано формувальні заходи, що забезпечують педагогічні умови формування двомовності дітей дошкільного віку засобом впливу ІКТ, визначено позитивні та негативні аспекти впливу двомовності на подальший розвиток дитини у різних освітніх галузях.

Практичне значення: використання розробленої методики вихователями ЗДО з метою опановування засобами ІКТ, її впровадження задля розвитку двомовності дітей дошкільного віку.

Галузь використання: заклади освіти.

БІЛІНГВІЗМ, ДВОМОВНІСТЬ, БІЛІНГВАЛЬНА ОСВІТА, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ДОШКІЛЬНА ОСВІТА, ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

SUMMARY

Sapun V. O. Pedagogical conditions for the formation of bilingualism of senior preschool children by means of information and communication technologies

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (42 items).

The study reveals the problem of bilingualism development through the introduction of information and communication technologies in the educational process. Foreign language competence and digital competence are a requirement for a modern person in any field of activity.

The research purpose: to provide theoretically and practically the pedagogical conditions of the influence of information and communication technologies on the development of bilingualism of senior preschool children in the educational space of preschool education.

The research tasks:

1) to clarify the essence of the concept of “bilingualism”, “bilingual environment”;

2) to determine the impact of ICT on the development of children's bilingualism;

3) to determine the positive and negative aspects of the impact of bilingualism on the further development of the child;

4) to substantiate the factors and conditions of ICT influence on the development of bilingualism of preschool children;

5) to determine the pedagogical conditions for the formation of bilingualism of senior preschool children using ICT;

6) to develop methodical recommendations for the formation of bilingualism of senior preschool children by means of information and communication technologies.

The research object of the qualifying work is the process of development of bilingualism of senior preschool children.

The research subject: formative activities that provide pedagogical conditions for the effective influence of ICT on the development of bilingualism of senior preschool children.

The part 1 “Theoretical foundations of the influence of information and communication technologies on the formation of bilingualism of senior preschool children” considers the notion of “bilingualism” and “bilingual environment”; studies the influence of information and communication technologies on the development of preschool children; clarifies positive and negative aspects of the impact of bilingualism on the child's further development.

The part 2 “Methods of forming bilingualism in senior preschool children by means of information and communication technologies” defines the pedagogical conditions for the development of bilingualism; presented the forms and methods of influence; developed the methodological recommendations for the formation of bilingualism in senior preschool children by means of information and communication technologies.

The results of this research can be utilized by both preschool and primary school educators in their efforts to prepare future educators to effectively utilize ICT tools in promoting bilingualism among preschool children.

Keywords: bilingualism, bilingual education, pedagogical conditions, preschool education, information and communication technologies, educational environment.

ЗМІСТ

Вступ……... 8
Розділ 1. Теоретичні основи впливу інформаційно-комунікаційних технологій на формування двомовності дітей старшого дошкільного віку..... 12
1.1. Білінгвізм та білінгвальне середовище як соціокультурний та психолого-педагогічний феномен ……...… 13
1.2. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток дітей дошкільного віку ……..…..... 20
1.3. Позитивні та негативні аспекти впливу двомовності на подальший розвиток дитини……. 25
Розділ 2. Методика формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій…….…… 28
2.1. Педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій…….. 28
2.2. Форми та методи формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій……..……...… 34
2.3. Методичні рекомендації щодо формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій..... 44
Висновки……...…….. 57
Список використаних джерел……...…… 60

ВСТУП

Наразі суспільство відзначається особливою вибагливістю до робочих кадрів. Особистість сучасності задля успішної реалізації та інтеграції обов'язково повинна освоїти певний набір навичок та компетентностей. Майже кожна особа у своїй діяльності використовує інформаційно-комунікаційні технології. Наразі існує мізерна кількість професійних галузей, у сфері роботи яких не використовується автоматизація виробництва, комп'ютерні технології. Саме тому кожен потенційний робітник повинен опановувати навички цифрової грамотності вже змалечку. Іншою, не менш важливою тенденцією розвитку суспільства, є уміння встановлювати комунікаційні зв'язки. Соціум потребує кваліфікованих кадрів зі знаннями іноземних мов на рівні носія, але, з певних причин, людські ресурси не можуть заповнити цю потребу.

Питання впливу інформаційно-комунікаційних технологій на двомовність дітей старшого дошкільного віку досліджували такі та науковці як Б. Ажнюк, В. Биков, А. Богуш, У. Вайнрайх, В. Заболотний, А. Загнітко, М. Кочерган, Л. Масенко, Л. Нікольський, О. Селіванова, О. Шестопал, Л. Щерба та ін.

Наразі в Україні спостерігається певна позитивна динаміка мовного розвитку. За статистичними даними EF EPI (EF English Proficiency Index) 2019 року Україна посідала у рейтингу 49-е місце серед знавців англійської мови. За критеріями авторів доповіді, рівень знання англійської в нашій країні оцінювався як «низький». Вже у 2021 році українці покращили показник до 40 сходинки. Стрімке покращення даних можна спостерігати у 2022 році. Більшість українського населення виявило бажання вивчати англійську після початку широкомасштабного вторгнення. Дедалі частіше громадяни почали наполегливо вивчати іноземну мову самостійно, звертатися до послуг репетитора, що вплинуло на позиції у рейтингу – 35 місце. Хоча ми спостерігаємо схвальні зрушення, але вони є такими саме через громадянську позицію, а не через нові освітні тенденції. Саме тому постає питання щодо

освітньої траєкторії розвитку суспільства. Адже, незнання іноземних мов значно зменшує «вартість» українських фахівців на ринку праці.

Інформаційно-комунікаційні технології та знання іноземних мов є суміжними, адже мовою програмування є англійська – найбільш вживана, глобальна мова. Саме тому, всі цифрові технології насичені іноземними (англійськими) термінами, які з плином часу з легкістю увійшли до нашого вжитку. Впровадження в систему освіти цих двох ланок неодмінно дало б вагомий поштовх до розвитку особистості. Можна зауважити, що система освіти нашої країни потребує модернізації цього напрямку, особливо, змін потребує дошкільна освіта.

Заклади дошкільної освіти сучасності потребують впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій. Адже кожна дитина вже змалечку має доступ до інформаційних носіїв, виконує нескладні операції на певних персональних комп'ютерах (ПК), можна сказати що вже до вступу до дитячого садочка має певний набір умінь. Але, не кожна родина може забезпечити розвивальний вплив технологій, дуже часто така тенденція навпаки призводить до регресу, небажання дитини розпочинати дослідницько-пошукову діяльність. Саме тому, основною задачею фахівців закладів дошкільної освіти (ЗДО) є інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) таким чином, аби не тільки розвинути навички дітей, а й зацікавити, спрямувати до подальшого розвитку, залучити до пошуку та абсорбції здобутої інформації. Також, користування ґаджетами може стати чудовим, інтерактивним, цікавим, допоміжним способом у навчанні англійської мови дітей дошкільного віку.

Наразі впровадження ІКТ є обумовленим, адже матеріально-технічна база програмного забезпечення дуже розмаїта. Існує безліч розвивальних платформ, додатків, сайтів навчального характеру призначених відповідно до різних вікових категорій, але до інформатизації освіти має бути готова саме особистість педагога. Саме вихователь має володіти навичками цифрової грамотності, вміти грамотно та доступно впроваджувати інновації до освітнього процесу, модернізувати власну методичну діяльність, а

найголовніше – готовність та бажання працювати за новими стандартами.

Основні вимоги та окреслення шляхів до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в Україні регулюється нормативними актами, а саме: Законом України «Про освіту» та Законом України «Про дошкільну освіту», «Національною стратегією розвитку освіти в Україні до 2021 року», «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні».

Вищенаведені факти є свідченням необхідності перегляду, аналізу освітньої діяльності та впровадження необхідних нововведень задля успішної інтеграції дітей до інформаційного суспільства. Задля досягнення поставленої мети заклади дошкільної освіти мають масово впроваджувати інформаційно-комунікативні технології в освітній процес, стимулювати мовленнєву активність, адже саме старший дошкільний вік є сензитивним у формуванні мовленнєвої діяльності дітей. Саме це зумовлює вибір теми дослідження «Педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій».

Мета дослідження полягає у теоретичному та практичному обґрунтуванні педагогічних умов впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток двомовності дітей старшого дошкільного віку в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Завдання дослідження:

1. З’ясувати сутність поняття «білінгвізм», «білінгвальне середовище».
2. Визначити вплив ІКТ на розвиток дитячої двомовності.
3. Визначити позитивні та негативні аспекти впливу двомовності на подальший розвиток дитини.
4. Обґрунтувати фактори та умови впливу ІКТ на розвиток двомовності дітей дошкільного віку.
5. Визначити педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ.
6. Розробити методичні рекомендації щодо формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних

технологій.

Об’єкт дослідження – процес розвитку двомовності дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – формувальні заходи, що забезпечують педагогічні умови ефективного впливу ІКТ на розвиток білінгвізму дітей старшого дошкільного віку.

Для досягнення мети та завдань дослідження використано такі методи:

- теоретичні: аналіз лінгвістичної, соціологічної, психологічної, педагогічної, методичної, лінгводидактичної, навчально-методичної літератури та програмно-методичних матеріалів із впливу ІКТ на розвиток двомовності дітей дошкільного віку;

- емпіричні: діагностичні (анкетування, бесіди, педагогічні спостереження, тестування, інтерв’ювання) для визначення рівнів сформованості білінгвізму старших дошкільників, доведення доцільності розроблених педагогічних умов формування двомовності засобами впровадження інформаційно-комунікативних технологій до освітнього процесу ЗДО.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовано формувальні заходи, що забезпечують педагогічні умови формування двомовності дітей дошкільного віку засобом впливу ІКТ, визначено позитивні та негативні аспекти впливу двомовності на подальший розвиток дитини у різних освітніх галузях.

Практичне значення одержаних результатів: інтегрування ІКТ до освітнього процесу в ЗДО, використання розробленої методики вихователями ЗДО з метою опанування засобами ІКТ, її впровадження задля розвитку двомовності дітей дошкільного віку.

Результати дослідження можуть бути застосовані вихователями, керівниками закладів дошкільної освіти та іншими педагогічними працівниками у власній методичній, практичній діяльності задля оптимізації та покращення якості освітнього процесу вихованців.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ДВОМОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Білінгвізм та білінгвальне середовище як соціокультурний та психолого-педагогічний феномен

Поняття двомовність вже відносно давно побутує серед дослідників, у колі мовознавців, педагогічних працівників. Хоча історичні факти вказують на те, що вивчення і знання іноземних мов свідчили про престиж, статність особистості, вважалися здобутком заможних сімей ще за часів Київської Русі, та про білінгвізм як самостійний напрям науки стало відомо лише наприкінці XIX століття (1885-1890 р.). Зацікавленість, проведення наукових досліджень з питань двомовності розпочалося лише з XX століття (1953 р.).

Вивченням і дослідженням проблем двомовності займалися такі вітчизняні науковці А. Богуш, І. Білодід, Б. Беляєв, Є. Верещагін, В. Виноградов, Л. Виготський, Ю. Дешерієв, Ю. Розенцвейг, Ю. Жлуктенко, Б. Хасанов та ін. Серед закордонних дослідників особливе місце посідали У. Вайнрах, А. Герд, Є. Хауген та інші.

Сучасні мовознавці виокремлюють значну кількість трактувань поняття «білінгвізм». Широко використовуваним є визначення американського дослідника У. Вайнрайха: двомовністю є практика поперемінного користування однією особою двома мовами [8].

Відомий український поет, мовознавець, лінгвіст І. Франко вказує, що двомовною, тобто білінгвом є людина, яка говорить двома мовами, переходячи від однієї до іншої, змінюючи водночас характер і напрям розгортання своєї думки, при чому так, що зусилля її волі не лише змінює колію думки, а на подальше її спрямування впливає лише опосередковано

На думку В Бринцина, білінгвізмом є практика індивідуального або колективного використання двох мов у рамках однієї держави або соціальної спільноти у відповідних комунікативних сферах.

П. Бєлянін, А. Богуш, Є. Верещагін, дотримуються думки про те, що білінгвізм − це практична здатність людини використовувати дві мови по черзі. Характерною особливістю цього явища є використання двох мов у комунікації одним й тим же носієм [21].

В простому розумінні білінгвізмом або двомовністю називають явище, коли людина може спілкуватися двома мовами на рівні носія, тобто говорить на будь яку тематику, вільно виражає власну думку, без перешкод розуміє співрозмовника. Але, існують випадки, коли особа володіє лиш окремою стороною іноземного мовлення (здатність лиш до графічного відтворення або навпаки до усного і т. д.).

Деякі дослідники дотримуються думки, що білінгвом є лише той, хто повною мірою володіє двома мовами, досконало спілкується як однією, так і іншою, та їх рівень розвитку знаходиться приблизно на однаковому рівні. Але на противагу такій думці, при двомовності не можливо досягнути однакового рівня знань. Левова частка дослідників підтримує думку, що переважна більшість носіїв двох мов мають неоднорідний рівень знань.

Дослідник О. Бертагаєв стверджує, що білінгвізм варто розподілити за ступенем володіння іноземною мовою на такі різновиди:1) нормований; 2) однобічний нормований; 3) ненормований. Для нормованого білінгвізму характерною ознакою є те, що мовець дотримується граматичних, лексико-семантичних, фонетичних норм обох мов. За однобічної нормованої двомовності особа дотримується граматичних норм лише однієї мови, переважно рідної. Особливістю ненормованого білінгвізму є те, що граматичні норми мовлення можуть дотримуватися частково або бути відсутніми повністю.

За характером зв’язку Л. Щерба виокремлював чистий і мішаний білінгвізм. Коли білінгв користується двома мовами ізольовано, тобто не

змішує, не порівнює, не зіставляє, не уподібнює одну мову до іншої, у такому випадку дане явище можна назвати чистим білінгвізмом. Даної двомовності можна досягти шляхом опанування спочатку однією мовою, а згодом іншою, ізольовано одна від одної.

«Мовою з двома термінами» Л. Щерба Володимирович називав мішану двомовність, і саме такому білінгвізму науковець надавав перевагу. Характерним для такого типу є те, що обидві мови існують у свідомості як рівноправні комунікативні системи, але вони не змішуються при сприйнятті (аналізі) та синтезі зверненого мовлення [11].

Як науковий феномен термін «білінгвізм» розглядається з двох позицій:

1) соціальне явище;

2) індивідуальна характеристика особистості [11].

Крізь призму соціального явища білінгвізм – це специфічне явище характерними ознаками якого є симбіоз обох мов у межах певного суспільства, їх вільне використання. Виокремлюють державний білінгвізм – коли в державі на законодавчому рівні затверджено офіційне визнання двох мов. Серед країн котрі у своєму вжитку мають дві мови можна назвати Ізраїль (офіційний статус мають іврит та арабська), в Ірландії (ірландська та англійська), Фінляндія (фінська, шведська), Ісландія (ісландська, мова жестів), Швейцарія – цю країну можна назвати мультилінгвальною, адже тут статус офіційної мають чотири мови – німецька, французька, італійська, романська) таку ж тенденцію підтримує Бельгія (нідерландська, французька, німецька) та інші держави. Існує також регіональний білінгвізм, особливістю якого є відсутність офіційного підґрунтя. Такий вид двомовності можна відстежити й в Україні, в залежності від того, з якою країною межує населення, такі мовні, етнічні риси з’являються у громадян. Наприклад, жителі західної частини часто є носіями польської, угорської, румунської мови. Східні, як відомо – російської. У зв’язку з процесами глобалізації широкого вжитку набула також англійська мова, серед українців загалом.

Дослідник Є. Верещагін упорядковує двомовність за певними критеріями.

За психологічними аспектами розрізняють такі види білінгвізму:

- рецептивний, коли індивід розуміє звернене мовлення, але не може правильно вимовляти слова, будувати мовленнєві конструкції;
- репродуктивний, вміння особи відтворювати обидві мови при мовленні, слуханні, читанні;
- продуктивний – повне опанування мови [21].

Окрім того, білінгвізм можна розподілити за соціологічною причиною виникнення на природний, штучний та стихійний. Природною двомовність можна вважати, коли батьки дитини є громадянами різних країн, або просто носіями різних мов. За таких обставин дитина вимушено сприйматиме дві мови та відповідно зможе засвоїти як рідну мову батька і матері. Але якість знань буде прямопропорційною до кількості мовленнєвих практик: балансу мов під час комунікації, використання батьками у побуті, при спілкуванні з дитиною і т. д. Якщо в родині спілкування відбувається однією мовою, але створюється середовище у якому дитина засвоює ще одну − йдеться про штучний білінгвізм. Коли інша мова сприймається, запам’ятовується несвідомо, без цілеспрямованого впливу. Тобто, коли певне слово, словосполучення було засвоєне через стороннє мовлення, у такому випадку білінгвізм можна вважати стихійним [5].

За лінгвістичною правильністю мовлення білінгвізм можна поділити на координативну двомовність (сурядну) та субординативну (підрядну). За координативного білінгвізму мовлення є повністю правильним, не відрізняється від монолінгвального. Коли мовець змішує мовні конструкції, припускається помилок при читанні та говорінні, у такому разі слід віднести двомовність до субординативної.

Білінгвізм є дуже широким поняттям котре має безліч трактувань, правок, особливостей відносно площини у якій це явище досліджується. Наукові висновки щодо білінгвізму є неоднорідними, мають багато суперечностей стосовно рівня знань, впливу на особистість, особливостей формування, розвивального середовища. Деякі дослідники стверджують, що білінгвізм

шкодить, заважає опановувати особі граматично правильну мову та мовлення. Дехто пропагує протилежну думку, стверджуючи, що білінгвізм сприятливо впливатиме на розумові здібності, мисленнєві операції загалом, варто лише грамотно сформувати білінгвальне середовище. Підсумовуючи вище сказане, можемо стверджувати, що вчити дитину іноземній мові чи ні лише вибір батьків. Адже як стверджує Ф. Гросьєн , провести аналогію між монолінгвом, білінгвом або мультилінгвом неможливо, оскільки, кожна особа має індивідуальний рівень знань, здібності, навчальні якості, рівень домагань. Але, на меті нашого дослідження є саме дослідити білінгвізм, вказати, що саме є складовими білінгвального середовища, окреслити власне експериментальне середовище, дослідити процес задля спростування або ж підтвердження думки.

Перейдемо до питання щодо особливостей освітнього середовища. Науковці не окреслюють термін «білінгвальне середовище», але на нашу думку, наведене визначення при повному його осягненні зможе розкрити всю сутність білінгвальної освіти. Отже, досліджуючи питання, ми визначили: білінгвальне середовище – це спеціально організований простір, сукупність умов, педагогічних впливів, матеріального забезпечення (все те, що оточує дитину протягом її повсякденних процесів життєдіяльності, освітньої діяльності), котрі впливають на формування білінгвальної особистості. Головна особливість вищенаведеного середовища полягає у тому, що всі процеси у ньому, устаткування, елементи спілкування містять у собі обидві мови – батьківську та мову яку дитина має засвоїти. Близьким до цього визначення є термін «полікультурне середовище», адже педагогіка, виховання, культура завжди йдуть пліч-о-пліч. Ми можемо віднести білінгвізм до такого явища, котре не тільки впливає на психологічні, розумові особливості особистості, а й на соціальні, культурні взаємозв’язки. Вивчення іншої мови допомагає глибше зануритися у культуру та етнічні особливості іноземної нації. Перебуваючи на межах обох культур дуже важливо перш за все сформувати власну національну ідентичність, а вже лише потім поступово ознайомлювати дітей з особливостями певної мови, держави.

Серед провідних задач білінгвального виховання є − формування особистості, здатної до життєдіяльності в полікультурному середовищі, котра поважатиме та буде ставитися з розумінням до інших культур, прагнення до мирного життя з представниками різних національностей

Підсумовуючи вищенаведене, можемо сформувати такі завдання білінгвальної освіти та виховання:

1) ідентифікація себе громадянином України, засвоєння культурних особливостей власного народу;

2) виховання толерантної поведінки щодо культури інших країн, міжнаціональних відмінностей;

3) організація педагогічних умов щодо ознайомлення та усвідомлення елементарних граматичних та лексичних особливостей; об’єднання культур та мов;

4) розвиток навичок спілкування, зауваження особливої уваги на культурних особливостях під час комунікації;

5) виховання в дітей прагнення до миру та співпраці.

На думку А. Косагової та М. Дьякової, полікультурне середовище закладу освіти створює умови для освоєння універсальних, однакових для будь-якого етносу, способів пізнання дійсності, також при поєднанні обох культур створюється можливість розвитку знань про кожну з них окремо [31].

Варто зауважити, що навчання повинне не перешкоджати розвитку особистісних структур свідомості (самопізнання, саморозвитку, рефлексії) через належність до тієї чи іншої національності. Навчання має бути раціональним та емоційним. Освітній процес не в усьому має підпорядковуватися до темпу та потреб сучасності, варто зважати також і на розвиток культури, емоційного стану, вподобань, самосвідомості особистості загалом.

Дослідниця Ф. Габдрахманова наголошує на раціональній складовій розвитку. Тобто, середовище та освітній процес у ньому має оптимально адаптуватися до особистості дитини, особливостей, розумових здібностей.

Варто пам’ятати що задля результативної самореалізації, спроєктоване освітнє середовище має бути наступним, логічно вивіреним, попередньо спрогнозованим також спроєктованим заздалегідь [31].

У включенні раціонального розвитку можна виділити позицію вихованця та позицію вихователя. Керівну роль посідає педагог, а саме у побудові раціонального розвивального середовища. У цьому випадку необхідно керуватися логічними уміннями, а саме здатністю до аналізу, прогнозування, проєктування. Раціональним є таке середовище, котре спрогнозоване на основі зібраних педагогом аналітичних даних. Тобто коли вихователь спирається на наявний рівень знань дитини, виокремлює значущі обставини й чинники та на їх основі вибудовує освітню траєкторію розвитку, відповідно до поставлених цілей і завдань. З боку вихованця раціональним навчання буде вважатися тоді, коли дитина зможе аналізувати поставлену задачу, прогнозувати свою подальшу дію на основі отриманих знань, використовувати набуті та закріплені практично знання у своїй подальшій життєдіяльності [31].

Під емоційною складовою освіти маємо на увазі вираження дитиною почуттів, емоцій, переживань. Як відомо, емоції є також важливою складовою вербальних і невербальних особливостей кожного народу, котрі виявляються в мові, традиціях, фольклорі. Та й взагалі, емоційний відгук під час виконання певної діяльності – це вагомий показник того, наскільки дитина задоволена роботою, а отже, продовжуватиме подальшу освітню діяльність жваво, з зацікавленістю. Відомо також, що при виникненні позитивних емоцій під час взаємодії з середовищем, ситуацією знання та уміння засвоюються значно швидше, якісніше. Зрозуміло, що за негативних емоцій механізм діє навпаки. Коли ми відчуваємо смуток, швидку втомлюваність від роботи, коли діяльність нудна, то ми її будемо уникати, навіть якщо з великої волі виконати цей план роботи, то надалі результативності від даної практики взагалі не буде. Позитивні відчуття є основним мотивом навчальної діяльності у дітей. При цьому треба не просто утримувати позитивні емоційні стани, а урізноманітнювати діяльність, калейдоскоп почуттів та знань новими, ще

невідомими для дітей раніше подіями та видами діяльності. Адже нове, цікаве, яскраве, завжди викликає радість, як у дитини дошкільного віку, так і у дорослого.

Саме рівень емоційного розвитку відповідає за прагнення до плідної, мотивованої, цілеспрямованої роботи. Коли емоційна сфера дитини буде одним з найголовніших чинників, показників під час планування освітнього процесу, тоді вихованець буде виконувати всі завдання з зацікавленістю, прагнутиме до власного розвитку та самореалізації.

Зрозуміло, що цілісне, грамотно сплановане, емоційно насичене середовище є передумовою розвитку особистості. Цілісне білінгвальне освітнє середовище закладу освіти можна розглядати крізь призму двох позицій: середовище закладу освіти як установи та середовище вихованця як суб'єкта діяльності в закладі. Розглядаючи це питання з позиції вихованця якість освітнього середовища можна визначити зважаючи на сформованість дитини уявленнями про себе, свою національність, етнічну приналежність та усвідомлення інших національностей та їх особливостей; як ми вже зазначили раніше, середовище в закладі освіти має перш за все відповідати віковим особливостям дитини, бути оптимізованим, містити елементи наступності з поступовим ускладненням навчальних задач. Але не варто забувати також про те, що примус, перенасичення, не мотиваційне, не цікаве для дитини навчання може негативно вплинути на подальший розвиток та рівень домагань загалом. У такому випадку, емоційний контекст не буде витримано, а вихованець і надалі може взагалі відмовитись від вивчення мов. Саме тому побудова білінгвального освітнього середовища, побудова освітнього процесу, має базуватися на основі – бути безпечним, розвивати всі сфери (фізична, розумова, духовна, художньо-естетичний розвиток і т. д.), реалізовуватися через провідний вид діяльності дітей – через гру.

Отже, результатом ґрунтовної роботи, цілісного білінгвального (полікультурного) освітнього середовища закладу дошкільної освіти можна вважати вихованця, котрий здатний усвідомлювати наявність іноземних мов,

сприймати їх на слух. Звісно, йдучи до школи дитина має засвоїти певний граматичний та лексичний матеріал. Але першочергово вихованець має усвідомлювати своє «Я». Окреслювати свою подальшу діяльність, в залежності від особистих вподобань, адаптуватися в будь-якому соціокультурному середовищі на засадах співпраці та толерантності.

1.2. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток дітей дошкільного віку

На сучасному етапі розвитку суспільства кожна працездатна особистість має засвоїти елементи комп'ютерної грамотності, опанувати базові знання з іноземної мови. У більшості випадків перевага надається саме англійській. Одним із найважливіших напрямів розвитку національної системи в Україні наразі є реформування системи навчання іноземних мов. Вивчення іноземної мови у закладі дошкільної освіти є варіативною складовою Базового компонента дошкільної освіти. Пріоритетом навчання дошкільників іноземної мови є набуття мовленнєвої компетентності. Ключовими особливостями її сформованості є: диференціація мов на слух, опанування певного словникового запасу, його усвідомлене оформлення у зв'язне іноземне мовлення. Дитина має вміти будувати нескладні діалоги за власними інтересами, декламувати невеличкі римовані, прозові твори іноземною мовою [30].

Попри варіативність (необов'язковість) впровадження елементів іноземної грамоти у закладах дошкільної освіти дана тенденція набуває поширення серед загалу, дедалі більше дітей дошкільного віку опановують англійську мову шляхом відвідування закладів освіти, котрі мають у своєму складі спеціалізовані групи; залучення індивідуальних гувернерів, репетиторів; іншим варіантом розвитку є позаурочні спеціалізовані освітні центри. На жаль, вищенаведені засоби навчання є дуже коштовними, не кожна родина може профінансувати додаткові заняття. Заклади дошкільної освіти котрі мають у

своєму штаті висококваліфікованих вчителів англійської також потребують додаткової плати. На нашу думку, розв'язанням проблемного питання є забезпечення доступу дитини до інформаційних носіїв котрі містять освітні, розвивальні ресурси.

Дослідженням проблеми впливу ІКТ на розвиток дітей займалися такі науковці: В. Аврорін, У. Вайнрайх, Є. Верещагін, Ю. Дешерієв, Ю. Жлуктенко, У. Маккі, М. Михайлов, М. Певзнер, О. Потебня, Н. Протченко, М. Сігуан, Л. Щерба, А. Ширін, Г. Шугард та ін. [21].

Вивчати іноземні мови використовуючи ІКТ можна як в закладі дошкільної освіти, так і вдома. Основним завданням закладу є не тільки грамотна побудова та організація освітнього процесу, затвердження навчальної траєкторії, плану роботи, а й організація взаємодії таким чином, аби батьки були зацікавлені у розвитку дитини, продовжували заняття вдома. Задля здобуття найкращих результатів навчання має бути системним, усвідомлюваним усіма учасниками, наступним, доступним для розуміння дитиною.

Наразі існує безліч новостворених розвивальних вебсторінок, ігор, відеороликів, аудіо матеріалів, мобільних додатків котрі сприяють розвитку мовної компетенції. Таким чином діти не тільки зможуть опанувати іноземну мову, а й матимуть змогу взаємодіяти з ґаджетом, засвоїти певний алгоритм роботи з ПК, що також сприятиме розвитку цифрових навичок.

Впровадження до освітнього процесу інформаційно-комунікаційних технологій містить як позитивні, так і негативні аспекти. Серед позитивних:

1) збільшення активності дітей на занятті, шляхом залучення нових, цікавих, яскравих методів навчання;

2) зростання інтересу, мотивації дітей до навчання;

3) безпосередня участь в освітньому процесі у формі дослідницької діяльності;

4) зручне освітнє середовище, можливість багаторазового використання дидактичного матеріалу;

5) вирішення ігрових проблемних завдань, котрі сприятимуть розвитку самостійності дітей;

6) розвиток логічних операцій (уміння знайти інформацію, проаналізувати та використати її у власній діяльності);

7) ідентифікація та індивідуалізація процесу навчання відповідно до потреб та досягнень дитини.

Серед можливих негативних аспектів можемо привести наступні:

1) надмірне занурення у віртуальний світ утруднює соціалізацію дитини;

2) можливість самостійного використання небезпечних додатків, перегляду шкідливих реклам;

3) невідповідність матеріалу вікові також може спричинити негативний вплив на особистість дитини;

4) шкідливий вплив на здоров'я дитини, а саме: погіршення зору (у зв'язку з ергономічними особливостями, кількість часу в роботі); страждає опорно-руховий апарат без рухового режиму; психологічне здоров'я (стреси, передумовою яких є специфічний вплив комп'ютерної залежності); гіподинамія, не бажання дитини проводити час на подвір'ї.

Як бачимо, використання інформаційно-комунікаційних технологій містить немало негативних аспектів, але їх можна попередити завчасно подбавши про їх виникнення. Необхідно зауважувати на потребі спілкування, заохочувати дитину до комунікації з ровесниками. Можна організовувати спільні рухливі ігри на подвір'ї, що сприятиме не тільки соціалізації, а й попереджуватиме гіподинамію, атрофію м'язів, також, можливо, отримання духовної насолоди від споглядання природних краєвидів. Треба подбати про психологічне здоров'я дитини, встановити батьківський контроль, котрий блокуватиме негативний контент. А найголовніше у цьому питанні попіклуватися про робочий простір дитини. Середовище має відповідати всім критеріям ергономіки, адже не комфортне середовище чинитиме негативний вплив не тільки на здоров'я, а й на психічний стан дитини.

Аби підтвердити ефективність впровадження ІКТ до освітнього процесу

наводимо наукові дані щодо сприйняття людини. Засвідчити вірогідність вищенаведеного факту нам допоможе піраміда навчання Едґара Дейла, або як її ще називають «Конус досвіду Дейла» («Dale's Cone of Experience»), яка представлена на рисунку 1 [28].

Рисунок 1. Сприйняття інформації за Едґаром Дейлом

Спираючись на наведені показники, можемо стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології можуть містити кожен вид діяльності, тобто цифрові засоби є мультизадачними засобами навчання, варто лише грамотно залучити їх до освітнього процесу.

Включення ІКТ до освітньої діяльності значно урізноманітнює засоби та способи роботи з дітьми що сприятиме осучасненню змісту навчання, становленню дитини як особистості (через широку виборність навчальних методів), розвиток та поглиблення розумових здібностей [10, с. 364].

Як ми вже зазначили, технології розширюють можливості, активізують всі сфери сприйняття, забезпечують інтерактивність освітнього процесу, що сприятиме поступовому переходу до діяльнісного підходу освіти, за якого

вихованці є активними учасниками освітнього процесу [16, с. 46]. Але, попри всі вищенаведені позитивні аспекти варто звернути увагу також на модернізацію світогляду, компетентності самого вихователя. У такому випадку педагог сучасності обов'язково повинен зауважити увагу на певних особливостях роботи, опанувати елементи комп'ютерної грамотності, серед них:

- навички виконання дій з ПК;
- навички роботи з серією програм Microsoft office;
- навички роботи з графічним та текстовим матеріалом;
- навички роботи в мережі Internet;
- навички збереження, накопичування, друку матеріалів з ПК та флеш-накопичувачів;
- постійна самоосвіта, ознайомлення з оновленими програмними компонентами та сервісами;
- базовий рівень знання іноземної мови;
- перевірка безпеки контенту, вікової відповідності матеріалів;
- обов'язкове дотримання правил техніки безпеки, адже ПК є електроприборами, які можуть нести небезпеку життю та здоров'ю користувача;
- добирати матеріали відповідно до особливостей розвитку дитини, по можливості матеріали мають відповідати інтересам та потребам вихованців.

Отже, використання ґаджетів в освітньому процесі сприятиме опануванню комп'ютерної грамотності, основ іноземної мови. Робота з ІКТ не потребує особливих фінансових витрат, спеціалізованих педагогічних кадрів, адже у XXI столітті, як його ще називають «Інформаційна ера» кожний має у наявності особистий ПК, користується засобами зв'язку та комунікації, на рівні власних потреб оперує ними у повсякденному житті.

1.3. Позитивні та негативні аспекти впливу двомовності на подальший розвиток дитини

Сучасні процеси модернізації суспільства протікають досить стрімко. Ще два десятиліття тому інформаційно-комунікаційні технології не мали такого суттєвого впливу на суспільство. Вивчення мов здебільшого обмежувалося дипломатами та перекладачами. Сьогодні ці компетенції є нормою для більшості. Крім того, люди повинні йти в ногу з тенденціями, розвиватися відповідно до потреб сучасності, бути інформаційно обізнаними.

Інформаційно-комунікаційні технології стали невіддільною частиною життя кожної людини. Особа будь-якого віку не може уявити свою життєдіяльність без технологій, використовує їх у повсякденному житті відповідно до власних потреб та бажань. З англійською мовою ситуація доволі складна. Більшість українського населення, попри курс держави до євроінтеграції, дотепер не володіє глобальною мовою на достатньому рівні. Звісно, можемо спостерігати прогресивну тенденцію у навчанні мов, але вона є такою саме через волевиявлення громадян, а не через модернізацію освітньої траєкторії. Нині знання англійської вирізняє робітників серед інших, тобто глобалізація англійської серед соціуму за рівнем значущості скоро наздожене ІКТ це є лише питанням часу.

Розпочинаючи навчання англійської варто бути готовим до тривалого процесу навчання. Свідомі батьки вже з раннього віку долучають своїх дітей до білінгвального середовища. Дійсно, дошкільний вік є сензитивним періодом розвитку, але варто пам’ятати що двомовність може принести як позитивний, так і негативний вплив на подальший розвиток дитини.

Серед позитивних аспектів залучення дитини до двомовного навчання можемо виділити наступні:

1) дослідники стверджують, що білінгви мають певні переваги порівняно з монолінгвами. Двомовні особи вирізняються у когнітивних функціях, а саме таких як креативність, увага та аналітичні навички, мають

гнучке мислення та здатність виконувати одночасно декілька задач (багатозадачність);

2) навчання англійської, це не лише про знання мови, а й про знайомство з традиціями, культурою країни. Тобто багатомовні особи засвоюють культуру кількох країн. Знання та диференціація різної культурної спадщини дозволяє розширити світогляд, усвідомлювати та поважати різноманітність та особливості кожної з національностей та сприймати світ з різних перспектив;

3) дитина, котра вивчає декілька мов змалечку, більш комунікабельна, має мовну гнучкість, здатність швидко перемикатися між мовами та встановлювати контакти у будь-якій ситуації. Вміння встановлювати соціальні зв’язки у сучасному суспільстві є безумовною перевагою, де багатомовність посідає визначальне місце;

4) дослідники стверджують, що попередній досвід вивчення іноземної мови принесе позитивний вплив на подальше вивчення мов. Тобто процес розучування ще однієї мови буде ще простішим, оскільки розвинені мовні навички та граматичне сприйняття допоможуть вивчати нові мови більш ефективно та ґрунтовно.

Окрім того, вивчення двох мов може спричинити негативний вплив на особистість дитини:

1) в окремих випадках можливо, що деякі білінгвальні діти можуть плутатися між мовами, або ж використовувати елементи, лексичні одиниці однієї мови в іншій. Це може спричинити певні помилки у граматичній, лексичній будові мовлення та утруднити комунікацію;

2) вивчення двох мов може спричинити затримки у мовному розвитку. Відомо, що у порівнянні з одномовними дітьми словниковий запас білінгвів дещо бідніший. Це може бути спричинено нерівномірним розподілом часу та ресурсів між двома мовами;

3) концентрація зусиль на вивченні двох мов, може призвести до меншої розмаїтості слів та оборотів у лексиконі рідної мови дитини. Це може

вплинути на комунікацію з однолітками монолінгвами, мовну виразність та способи висловлювання.

Попри негативні аспекти, вплив білінгвізму на подальший розвиток дитини, загалом, сприятливий. Рішення про білінгвальне виховання приймають саме батьки. До проблеми вивчення двох мов треба підходити враховуючи індивідуальні потреби та когнітивні ресурси кожної конкретної дитини. А також варто враховувати готовність сім'ї приймати у цьому процесі активну участь. Адже саме через партнерську взаємодію та системну роботу можна досягнути найкращих результатів.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДВОМОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Дошкільний вік – є сензитивним етапом розвитку. Саме в дошкільні роки закладається фундамент особистості − майбутнього учасника суспільного життя. Як відомо, не можливо успішно функціонувати в суспільстві без мовленнєвих навичок, зв'язного мовлення. Розвиток мовленнєвої компетенції дошкільників є одним з основних завдань закладу дошкільної освіти. Варто пам'ятати, що розвиток зв'язного мовлення можливий лише за комплексного, цілісного педагогічного впливу, грамотно побудованого освітнього середовища.

Наше наукова розвідка полягає у дослідженні формування двомовності дітей саме старшого дошкільного віку. Вибір цієї вікової групи не є випадковим. Досліджуючи праці відомих вчених, ми зупинилися на працях таких видатних педагогів як Я. Коменський, К. Ушинський. Науковці зауважували, що будь-який вплив на формування білінгвізму до 6-7 років не є доцільним. До 6 років вихованець має опанувати монологічне, діалогічне мовлення, рідної, «батьківської» мови. Тобто, необхідно засвоїти мову того мовного середовища у якому буде функціонувати індивід, а лише потім розпочинати вивчення іноземної мови [3]. Неможливо точно встановити вікові рамки, спрогнозувати розвиток, адже кожна дитина має індивідуальну траєкторію розвитку, власний рівень здібностей. У нашому дослідженні пропонується залучати дитину до іноземного мовного середовища поступово, а активну стадію починати зі старшого дошкільного віку, впроваджуючи вправи

та ігри на слухання, говоріння, практику англійською мовою, використовуючи при цьому інформаційно-комунікаційні технології.

Включення інформаційно-комунікаційних технологій у роботу з дітьми в закладі дошкільної освіти також є цілковито обумовленим. Попри певні упередження батьків щодо розвивального впливу ґаджетів на розвиток дитини, цифрова грамотність перетворюється у вимогу сучасності. На додаток, включення інтерактивних цифрових вправ допоможе урізноманітнити освітній процес, зробити його більш яскравим, цікавим. Відомо, що наразі готується новий проєкт Міністерства освіти та науки України, а саме «Стратегія розвитку освіти та науки до 2030 року». Хоча зміст документа досі не є оприлюдненим, чинний міністр освіти та науки України О. Лісовий виокремлює основні базиси, освіти майбутнього, а саме:

- використання інноваційних методик навчання;
- активне подальше впровадження інформаційних технологій;
- підтримка підприємницького мислення;
- розвиток мовних навичок та ін. [33].

Освітній процес за новими стандартами має заохочувати, зацікавлювати дитину до пізнавальної діяльності, до навчання, на нашу думку у вирішенні цього завдання допоможуть саме технології. Система дошкільної освіти є дещо застарілою та потребує певної модернізації освітнього процесу. А саме пошук альтернативних методів підвищення продуктивності та адаптації до потреб сьогодення [27]. Одним з ключових завдань, на нашу думку, є покращення якості вивчення іноземної мови через використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Вченими було визначено такі умови реалізації ІКТ до освітнього процесу ЗДО:

1) забезпечення всіх учасників освітнього процесу ґаджетами (облаштування інформаційного простору);

2) мотивація педагогічних кадрів до активного використання ІКТ у власній діяльності, до самоосвіти та дослідницько-пошукової діяльності

(дослідження функціонала нових освітніх платформ);

3) забезпечення (у разі необхідності) підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань ІКТ;

4) розподіл необхідної інформації серед персоналу (посадові обов'язки, інструктажі з техніки безпеки, гранично допустимий час перебування дитини за комп'ютером і т. д.);

5) організація доступу до Internet мережі в ЗДО;

6) проводити просвітницькі заходи з приводу медіаграмотності серед персоналу ЗДО;

7) дбати про інформаційну гігієну використовуваних ресурсів [38, с. 37].

Досліджуючи інноваційні методики навчання в ЗДО можемо стверджувати, що ІКТ є головним засобом оновлення, осучаснення змісту заняття, адже кожне з них містить у собі частину інформаційних технологій (відеофрагмент руханки, вправи, презентації й т. д.). Особливо вагомий вклад ІКТ в організацію дистанційного навчання. Наразі кожен педагог послуговується різними типами додатків, сервісів для унаочнення, запису, активного включення дітей в освітній процес. Отже, сьогодні ІКТ не лише про розваги, комунікацію, а й підвищення ефективності й доступності навчання, можливість продовження освітнього процесу в наявних життєвих обставинах, підготовка дітей до життя в інформатизованому суспільстві шляхом набуття базових компетенцій, маніпуляцій з інформаційними носіями вже з дошкільних років.

Задля успішного розвитку білінгвальної освіти, інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій до освітнього процесу педагог не лише повинен володіти навичками комп'ютерної грамотності, а й планувати освітній процес таким чином, аби захистити дитину від негативних впливів інформаційного середовища. Спираючись на наведені показники можемо сформувати такі вимоги до структури заняття:

1) перш за все треба пам'ятати про вікові та індивідуальні особливості розвитку дитини. Весь освітній процес: матеріал, тема, мета, виховні, навчальні

та розвивальні завдання мають підпорядковуватися особистості дитини;

2) початок заняття має бути захопливим і унікальним;

3) заняття повинно бути мотиваційним, спонукати, зацікавлювати дітей до участі в діяльності;

4) не варто обмежуватися лиш ґаджетами. Окрім ІКТ ігор та вправ необхідно включати в процес інноваційні педагогічні ідеї та методики, такі як сторітелінг, творчі, креативні завдання та вправи й т. д.;

5) варто забезпечувати інтеграцію знань з декількох предметів. Наприклад, можна застосувати додаток в якому будуть вивчатися назви частин тіла англійською, та закріпити ці знання під час заняття ознайомлення з навколишнім середовищем;

6) процес навчання має відбуватися у формі ігрової діяльності;

7) використовувати на заняттях ІКТ задля включення якомога більшої кількості аналізаторів;

8) чітко дотримуватися санітарно-гігієнічних норм (час проведення, постава, освітлення), також треба повідомити дітям правила безпеки при роботі з ПК та іншими технічними засобами, системно пригадувати їх.

Ми окреслили певні педагогічні умови, які необхідно врахувати задля успішного формування двомовності дітей старшого дошкільного віку за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Основні з них наведені нижче:

1) розробка педагогічного проєкту. Перед початком діяльності з розвитку білінгвізму перш за все необхідно окреслити, спроєктувати план роботи. Такий педагогічний проєкт має охоплювати мету і завдання навчання, обраний набір засобів і технологій, розклад та стратегію їх застосування, а також критерії сформованості компетентностей для подальшої оцінки результатів;

2) адаптація засобів та технологій до вікових особливостей дітей. Для успішного формування двомовності дітей необхідно використовувати різні форми та методи, які будуть адекватні їхнім потребам та можливостям.

Наприклад, майже кожен дитина любить грати в ігри, які засновані на використанні різноманітних звуків, анімації та графіки. Також необхідно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини: При розробці навчальних вправ та завдань педагог обов'язково повинен врахувати індивідуальні особливості кожної дитини, щоб відповісти на її потреби в навчанні та розвитку мовлення. Наприклад, деякі діти можуть мати проблеми зі слухом, у такому разі необхідно організувати індивідуалізований підхід і запропонувати ігри та вправи котрі будуть зорієнтовані більше на зорові аналізатори, а не на слухові. Для дітей з порушенням зору здебільшого потрібно застосовувати звук, аудіозаписи для вивчення нових слів та виразів;

3) диференціація завдань відповідно до рівня розвитку дитини. Як ми вже згадували раніше, для ефективного формування двомовності дітей необхідно створювати окремі завдання на розуміння слів, речень та текстів, діалогів, а також вправ на вимову та звукове сприйняття. Тобто вправи потребують певного рівня знань, які надалі розвиватимуться через говоріння, слухання, практичну діяльність. Такі завдання повинні бути диференційованими залежно від мовленнєвого рівня дитини. Потрібно показувати кожному, що прогрес є, що кожен розвивається у своєму темпі, адже при виконанні невідповідних рівню знань завдань вихованець може зневіритися у власних зусиллях та зовсім втратити зацікавленість у вивченні мов;

4) залучення до взаємодії. Під час використання інформаційно-комунікаційних технологій необхідно забезпечити взаємодію між дітьми, батьками та вихователями. Також необхідно налагодити взаємодію з носіями мови. Це може бути спілкування з вихователем, також при включенні до цього процесу можна застосувати відеозаписи, ігрові додатки, нейромережі, які відтворюватимуть живе спілкування з іноземцем. Тобто діти мають прослуховувати еталонне, граматично правильне, емоційно-забарвлене мовлення. Таким чином, діти будуть змушені спілкуватися іноземною мовою, що допоможе покращити їх мовленнєві навички;

5) організація групових та індивідуальних занять: використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє організовувати як групові, так і індивідуальні заняття, залежно від особливостей розвитку дитини. Групові заняття дають можливість дітям взаємодіяти між собою, а індивідуальні – зосередитися на власних потребах та рівні. Задля успішного розвитку необхідно чергувати різні види комунікацій, систематично досліджувати рівень розвитку дітей та спираючись на ці дані проводити індивідуальну роботу;

6) при використанні різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій варто пам’ятати, що діти запам’ятовують інформацію краще, коли вона представлена у формі інтерактивних завдань та вправ, таких як комп’ютерні ігри. Тобто необхідно забезпечити діяльнісний підхід, щоб кожна дитина брала активну участь в освітній діяльності. Звісно, прослуховування, перегляд відео та аудіозаписів також є ефективними, адже формують уявлення про еталонне мовлення, але найкраще діти навчаються через провідну діяльність – через гру. Педагог повинен розширювати свій кругозір у світі програм та додатків та використовувати широкий спектр технологій, щоб забезпечити виборність, інтерактивність, зацікавлення дітей через дослідження нового, раніше не баченого. Саме інтерес, прагнення до дослідження сприятиме ефективному формуванню двомовності дітей;

7) дуже важливо створити мотивацію у дітей. Для того, щоб навчання було ефективним дитина має зацікавитися навчанням мови. Педагог повинен зуміти знайти індивідуальний підхід до кожної дитини та залучити її до навчального процесу. Наприклад, діти можуть переглядати англомовні мультики чи грати в ігри іноземною мовою. Можна заохотити дитину через її улюбленого мультиплікаційного або кіногероя, кумира. Наприклад, для дівчаток показати мультфільм про Барбі саме англійською і зауважити на тому, що їх улюблена героїня спілкується саме англійською;

8) для формування двомовності важливо розвинути як усне, так і писемне мовлення дитини. Для цього педагог може створювати умови для комунікації іноземною мовою, надавати можливість створювати тексти,

розповіді, казки мініоповідання на цікаву для дітей тематику з використанням нових слів та виразів; Також необхідно ознайомлювати вихованців з літерами англійського алфавіту через ігрові вправи, пісні;

9) варто забезпечувати розвиток творчості, креативності через творчий підхід до навчання. Педагог повинен заохочувати дітей до творчого мислення та використовувати творчі завдання, щоб забезпечити ефективність навчального процесу. Наприклад, можна запропонувати створення власного уявного героя, персонажу для мультфільму, коміксу. Створення нових, креативних продуктів діяльності допоможуть дітям не лише розвинути мовлення, а й сприятимуть творчому розвитку.

Отже, при окресленні педагогічних умов, ми змогли відзначити важливі позитивні зрушення, які спостерігаються при впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій до процесу розвитку білінгвізму дітей старшого дошкільного віку, а саме: через використання ІКТ збільшується зацікавленість у вивченні мов; дитина стає більш самостійною, активізуються процеси мислення; спостерігається урізноманітнення форм і видів занять, збільшення кількості дидактичних та наочних посібників; ІКТ створюють віртуальний простір для вивчення другої мови, а найголовніше − можливість продовження освітньої діяльності в домашніх умовах, що є дуже вагомим внеском у розвиток освіти в умовах сучасності.

2.2. Форми та методи формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Дошкільна освіта − початкова ланка у системі освіти, становлення і розвитку особистості, майбутнього учасника соціального життя. Метою навчання дітей іноземної мови у будь-якому віці першочергово є опанування мовою як засобом спілкування і здійснення у цьому процесі виховання, освіти та розвитку особистості.

Державним стандартом освіти з іноземної мови окреслено чотири цілі навчання:

1) практична: визначає завдання опанування мовленнєвими компетентностями;

2) виховна: яка має на меті виховання позитивного ставлення, культури спілкування та усвідомлення вивчення іноземної мови у житті людини;

3) освітня: передбачає досягнення певного рівня академічних знань (розуміння суті мовних явищ, опанування знаннями про культуру країни, усвідомлення та засвоєння певної кількості лексичних, граматичних одиниць);

4) розвивальна: розвиток мовленнєвих, інтелектуальних, пізнавальних здібностей, готовність до спілкування іноземною мовою, продовження навчальної діяльності з цього питання, самоосвіта [42].

Метою освітньої роботи з питань двомовності дошкільників є сприяння природному, доречному відповідно віку розвитку дитини, збагаченню емоційної, інтелектуальної моральної, вольової сфери у процесі формування елементарних знань іноземної мови, сприяння подальшому формуванню комунікативної компетенції.

Пріоритетними напрямами навчання вихованців іноземної мови є розвивальна, виховна, освітня цілі навчання. Досягнення практичних умінь: засвоєння мовних одиниць, вільне спілкування, оперування певними словосполученнями не є першочерговою ціллю навчання. Освітній процес, заняття з англійської мови мають сприйматися як додатковий засіб соціалізації дитини, який сприяє розвитку, розкриттю особистого потенціалу вихованця з урахуванням індивідуальних особливостей [42, с. 76].

Практичною ціллю навчання дошкільників є формування елементарних знань, засвоєння певного набору мовленнєвих конструкцій іноземної мови, здобуття комунікативної компетенції. Звісно, в ідеальному баченні, заняття з англійської мови мають залишити по собі певний базис, підґрунтя, на якому буде будуватися подальше навчання. Але, кожна дитина індивідуальна, кожен має власний рівень розумових здібностей, рівень домагань. Можливо, для

певного вихованця наразі взагалі немає потреби у вивченні іноземної мови. У такому разі не потрібно надмірно навантажувати, застосовувати примус, адже таким чином можна досягти протилежного ефекту – здобуття травмувального досвіду, вслід за яким можлива відмова вивчати мови у подальшому житті взагалі.

Програма навчання дошкільників англійської мови засвідчує, що, розпочинаючи навчання дошкільників, необхідно враховувати такі чинники:

1) осередок, де виховується дитина (сім'я, дошкільна установа);
2) загальний розвиток дитини (нормальний, з відхиленнями);
3) мовна ситуація у сім'ї;
4) функціонування другої мови у соціумі;
5) взаємодія рідної та другої мови;
6) можливість забезпечити педагогічне керівництво формування двомовності [42].

Враховуючи вищенаведені чинники та роботи певних педагогів, навчання можна починати:

1) від народження, якщо:

- близьке оточення дитини (хтось із батьків чи рідних, що проживають з дитиною) є носіями іноземної мови та під час навчання дотримуються принципу «одна особа − одна мова», тобто постійно розмовляють з дитиною лише цією мовою, не використовують іншу мову у діалозі з дитиною;
- особа що доглядає за дитиною (няня, гувернантка), є носієм іноземної мови, спілкується з вихованцем, дотримується принципу «одна особа − одна мова»;
- особа що доглядає за дитиною (няня, гувернантка), не є носієм мови, але є фахівцем з питання вивчення іноземних мов, знає досконало мову, володіє еталонними розмовними навичками, має відповідну педагогічну освіту.

2) з трьох до п'яти років:

- в домашніх умовах (запрошений вчитель, репетитор), відвідування спеціалізованих закладів, освітніх центрів поза закладом освіти;

- у групі дітей дошкільного закладу.

У нашому дослідженні вікові рамки зумовлені поглядами певної течії науковців, результатом ознайомлення з особливостями сприйняття дітей у різні вікові періоди, а також специфікою використання формувальних засобів – інформаційно-комунікаційних технологій. Адже, активне ознайомлення, залучення дітей до взаємодії з ІКТ рекомендується розпочинати у віці від 5 років.

Використання ІКТ є повністю обумовленим у наш час. Наразі існує безліч цифрового дидактичного матеріалу: онлайн-ресурсів, додатків, програм, навчальних аудіо- та відеоматеріалів, ігор, освітніх вправ, що забезпечує різноманіття методів і форм впливу.

Науковці класифікують засоби інформаційно-комунікаційних технологій залежно від їх методологічного призначення:

- навчальні − інформують, ознайомлюють з матеріалом, розвивають теоретичні та практичні знання та навички;
- тренувальні − закріплюють знання, уміння та навички. Актуалізація знань;
- інформаційно-пошукові – повідомлення матеріалу, розвиток уміння систематизувати та використовувати у подальшій діяльності;
- демонстраційні − унаочнення, демонстрація матеріалу, активізація зорового аналізатора;
- імітаційні − репрезентують досліджуване через показ реального явища для вивчення його функціональних та структурних характеристик
- лабораторні – дозволяють проводити експерименти на обладнанні;
- моделювальні – вивчення об’єкта через його моделювання;
- навчально-ігрові – дослідження певного явища в ігровій формі;
- розрахункові – активізують прогностичність, мисленнєві та обчислювальні операції [15, с. 45].

Інформаційно-комунікаційні технології охоплюють доволі широкий діапазон можливостей застосування в освітньому процесі. При побудові заняття

з розвитку іноземної мовленнєвої компетентності можна застосувати кожен вид методологічного призначення варто лише переглянути матеріал та провести певну адаптацію та модифікацію змісту.

У освітньому процесі закладу дошкільної освіти існують такі типові форми організації навчання:

- спеціально організована навчальна діяльність (заняття);
- ігрова діяльність;
- самостійна діяльність (художня, мовленнєва, ігрова, трудова, дослідницька);
- індивідуальна робота;
- екскурсії; спостереження.

Для формування двомовності дітей старшого дошкільного віку за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій можна використовувати такі форми та методи роботи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Форми та методи формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Форма організації	Спосіб використання	Приклад сервісу
Ігрові програми	Проводячи заняття, ознайомлюючись з певним матеріалом, можна послуговуватися іграми з певних освітніх сайтів, користуватися завантаженнями додатка Google play, або ж створити власні	Створення власних ігор (онлайн-конструктори): - wordwall.net - learningapps.org - kahoot.com - classtools.net - jigsawplanet.com - baamboozle.com - h5p.org

Продовження таблиці 2.1

	розробки використовуючи певні сервіси. Застосовування навчальних ігор допоможе дітям вивчати нові слова та словосполучення, вправлятися у мовленні. Ігри можуть містити інтерактивні елементи, з включенням звукових ефектів, анімації, графічних зображень	Готові ігри: - eslgamesplus.com - Blending Sounds Photoshoot - abcmouse.com - eslkidsgames.com - twinkl.com. - digitaldialects.com - funbrain.com - gamestolearnenglish.com та безліч ігор з додатка Google play.
Використання мультимедійних матеріалів	Використання мультимедійних матеріалів (відео, аудіо, фото) дозволяють унаочнити заняття, є ефективним способом зацікавлення дітей у вивченні іноземної мови. Використовуючи наведені методи можна проводити вправи на розпізнавання слів, речень, вивчати нові слова та словосполучення	- youtubekids.com - learnenglishkids.britishcouncil.org - supersimple.com - Канали з дитячими піснями: - Мульти Мупсик - BillionSurpriseToys - Cocomelon; - English Singsing; - LooLoo Kids; - Rock 'N Learn; - Super Simple Songs; Приклади мультфільмів, котрі можна знайти на просторах інтернету: - Dora the Explorer.

Продовження таблиці 2.1

		- Gogo Loves English; - Martha Speaks; - Muzzy in Gondoland; - Peter Rabbit; - Sam and Lucky; - Super why; - Tom and Keri.
Вебресурси та додатки	Використання спеціальних вебресурси та додатків дозволяє дітям вивчати мову самостійно (з допомогою рідних) або під керівництвом вихователя. Такі ресурси можуть містити різноманітні вправи на читання, письмо, прослуховування та говоріння	- learnenglishkids.britishcouncil.org - freddiesville.com - cambridgeenglish.org - quizlet.com Додатки в Google play: - Lingokids - Mondly - Buddy.ai: англійська для дітей - EWA Kids: Англійська для Дітей - English for Kids - Fun English - Навчальні ігри - My First English - Перші слова для дітей Та багато інших в Google play маркеті
Використання інтерактивної дошки	Застосування інтерактивних дошок також дозволяє використовувати різні навчальні програми, ігри та завдання для	- Створення інтерактивних плакатів (Wikiwall, Glogster). - Малювання (Draw Note, Scribblar, CoSketch); - Організація спільної роботи (Realtimeboard, Twiddla, Popplet,

Продовження таблиці 2.1

	вивчення мови. Діти можуть брати участь у групових вправах, спілкуватися один з одним за допомогою дошки, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок	Rizzoma, Padlet, Linoit, Educreation).
Комунікативні завдання	Використання ІКТ дозволяє проводити комунікативні бесіди онлайн, де діти зможуть спілкуватися з вихователем, однолітками іноземною мовою в будь-який час. Це може бути відеочат або спілкування за допомогою вебкамери	- ZOOM - Classdojo - Google Classroom - Ding Talk - Google Meet

Як бачимо, світ ІКТ ресурсів та можливостей дуже різноманітний, варто лише додати креативне мислення та педагогічний досвід вихователя і будь-яке

завдання можна адаптувати в нове, більш сучасне, інтерактивне, з можливістю множинного використання.

Варто пам’ятати, що починати залучати дитину до навчання іноземних мов через інформаційно-комунікаційні технології можна лише за умови:

- нормального загального психофізичного розвитку дитини;
- сформованості рідного мовлення;
- готовності дитини до цього виду діяльності.

Коли якась з вищенаведених умов відсутня, необхідно відкласти початок навчання на певний термін. Відкладення навчання не є повним виключенням можливості вивчення мови, а діє у цьому випадку як запобіжний метод. Тоді, необхідно донести батькам, що раннє навчання не є обов'язковим, а рішення відкладення навчання не є обмеженням чи позбавленням прав дитини, а лише турбота про розвиток та психоемоційне здоров'я. Потрібно виважено і науково підходити до навчання дітей іноземної мови, допоки вони достеменно не засвоїли рідну.

У будь-якому випадку початок навчання дітей іноземної мови явище індивідуальне та потребує врахування особливості дітей, індивідуалізації змісту освітньої діяльності. Навчання щодо застосування ІКТ опирається на ігрові методи, вправи, яскраві, інтерактивні інформаційні ресурси, що спричиняє позитивний емоційний відгук та радість, зацікавленість, проте необхідно стежити за безпекою вихованців, як інформаційною, так і фізичною. Таке навчання не має викликати труднощі, стомлюваність для дитини зі слабким здоров'ям.

Спираючись на вищенаведені факти, можемо засвідчити, певні постулати освітньої діяльності, які викладені нижче.

1. Розпочинати навчання іноземної мови треба враховуючи рівень анатомо-фізіологічного та психічного розвитку дітей дошкільного віку. Адже жодна методика з навчання не може охоплювати всі складові, враховувати наявний розвиток дитини. З цією метою має бути розроблена спеціальна індивідуалізована методична система, яка буде відповідати вимогам сучасності та міститиме інтереси та потреби дітей.

2. Навчання має базуватися на позитивному ставленні та зацікавленні, базуватися на провідній формі діяльності дошкільників – ігровій, але це не означає, що комп'ютерні ігри, розвивальні вправи мають стати для дитини. якимось видом розваг. Процес навчання має бути цілеспрямованим та усвідомленим.

3. Процес навчання повинен мати розвивальний характер, не лише

спиратися на сприймання, пам’ять, уяву, увагу, вміння і навички, а розвивати їх і формувати нові компетенції, психічні якості.

4. Не можна прискорювати розвиток, перетворювати процес навчання дошкільників на школу, використовуючи невідповідні віку форми, методи, прийоми навчання.

5. Компоненти навчання дошкільників (відбір матеріалу, його структуризація, зміст, форма діяльності педагога та дітей на заняттях) мають бути підпорядковані комунікативній меті. Тобто використання ІКТ є допоміжним засобом, а не панацеєю. Заняття має відбуватися у формі комунікації вихователь-дитина, а цифрові ігрові помічники при цьому стають лише елементом освітньої діяльності.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні двомовності дітей старшого дошкільного віку допоможе зробити навчання цікавішим, різноманітним та дозволить впроваджувати в освітню діяльність дітей різні типи завдань та ігрових вправ. Під час впровадження ІКТ в освітню діяльність важливо дотримуватися принципу ергономічності середовища, принципу поступовості.

Навчальні завдання не повинні пришвидшувати розвиток дитини, містити матеріали, які не відповідають рівню розвитку та віковим особливостям дитини. Усі навчальні завдання мають бути природовідповідними, в іншому випадку, їх необхідно адаптувати відповідно до рівня мовленнєвого розвитку дитини та її розумових здібностей.

Важливе місце у процесі навчання посідає побудова партнерських взаємовідносин. Саме взаємодія у формі педагоги-батьки-діти, сприятиме повноцінному розвитку дитини. Педагог у наявній структурі повинен підтримувати вихованця, корегувати освітній процес у процесі діяльності.

2.3. Методичні рекомендації щодо формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Події останніх років внесли вагомі корективи до життя українського суспільства. Змінилися цінності, спрямування, ставлення. Від карантину і до повномасштабного вторгнення відбувається перебудова життя взагалі. Зміни торкнулися також здобуття освіти. Освітня траєкторія дедалі більше набуває європейських рис. У навчанні переважають цифрові технології, адже саме завдяки їх впровадженню навчання може продовжуватися. Нині кожен здобувач працює з цифровими сервісами самоосвіти, додатками зв'язку та комунікації. Через несприятливі умови для життя, спричинені країною-агресором, збільшилася чисельність міграційних процесів. Тисячі сімей тепер змушені пристосовуватися до життя в нових умовах. Українські діти здобувають освіту в закордонних закладах, у деяких випадках поєднуючи з дистанційним навчанням в українській школі. Зазначені події ще раз підтверджують важливість досліджуваної тематики – формування двомовності, набуття цифрової компетентності. На нашу думку, аби полегшити набуття цих компетенцій, необхідно їх інтегрувати та активно розвивати починаючи з дошкільного віку.

Першочергово ми пропонуємо переглянути зміст та особливості програми навчання іноземної мови дітей старшого дошкільного віку, внести певні модифікації та окреслити власний приклад методики та способи її включення до освітнього процесу.

Зміст навчання − це певна система розумових, практичних знань, умінь та навичок, практика здійснення творчої діяльності, емоційно-ціннісних орієнтирів [42, с. 87].

Відбираючи зміст навчання дітей з формування білінгвізму, необхідно враховувати загальні принципи навчання:

1) підготовчий характер навчання;

2) посильність, природовідповідність навчального змісту;

3) наповнюваність змісту відповідно до мети і цілей.

Як ми вже вказували раніше, добираючи зміст освітнього процесу також потрібно враховувати:

- рівень розвитку дітей, відсутність інших мовленнєвих порушень, а також наявний рівень розвитку «батьківської», рідної мови;
- особливості, зміст і характер спілкування дітей у тому мовному середовищі, у якому вони знаходяться;
- властивості лексичного словника, вживання дієслів та іменників.

Зміст навчання не може бути однаковим для всіх, адже кожна дитина розвивається індивідуально, але типовими, незмінними для всіх учасників освітнього процесу є його характерні риси (рис. 2.1). При побудові освітньої траєкторії необхідно враховувати вік та особливості розвитку дітей. Кожен педагог може вносити модифікації до методик на власний розсуд (скорочувати обсяги змістового матеріалу, змінювати тематичні блоки, змінювати способи та методи впливу).

Наша методика розрахована на формування мовленнєвого мінімуму. Тобто дана методика не апробована і наразі ставить перед собою мету сформувати базис, підготувати вихованця до подальшого розвитку вищезгаданих компетентностей; спрямована на розвиток формування сучасної особистості.

Спираючись на рисунок 2.1, можемо зауважити, що зміст навчання стосовно розвитку білінгвізму має бути тісно пов’язаним з людською діяльністю, орієнтованим на соціальні потреби, забезпечувати пізнавальний розвиток дітей, розвивати комунікативні навички, розвивати творчість, креативність вихованців, вчиняти виховний вплив на ціннісні орієнтації дитини – сприяти всебічному розвитку дитини у процесі здобуття комунікативної та комп’ютерної компетентностей.

Рисунок 2.1. Характерні риси змісту навчання

Як відомо, для змісту навчання англійської мови характерною рисою є те, що заняття і вся діяльність фокусується на розвитку таких структурних рівнів мови:

- фонетиці;
- лексиці;
- граматиці.

Вищенаведені аспекти є базисом, технологія навчання є незмінною для будь-якої вікової категорії, але навчання дошкільників дещо особливе. Особливістю є те, що в процесі навчання друга мова виступає одночасно предметом і засобом навчання. Відомо, що навчання дошкільнят має бути системним. Тобто, ми не можемо розвивати, відпрацьовувати лише фонетичну (інтонація та звуковимова) або лексичну (активний запас слів), граматичну складову. Формування знань, умінь та навичок реалізується лише через ігровий метод та через засвоєння певних зразків мовлення (слів, словосполучень, конструкцій). Отже, щоб перейти до етапу говоріння дитина має опанувати мовленнєві навички, які в сукупності перейдуть до такого операційного рівня

як уміння в говорінні.

Вивчаючи мову, вихованець спочатку опановує звукову сторону мовлення (фонеми, просодеми), далі – лексику та граматику. Саме навички вимови є базисом усіх видів мовленнєвої діяльності. Тому формування фонетичної сторони мовлення набуває пріоритетної позиції з-поміж інших. Тобто, діти мають засвоювати еталонне іншомовне мовлення, бездоганну інтонацію та артикуляцію, або ж вміти користуватися засобами ІКТ задля пошуку необхідного матеріалу.

Досліджуючи матеріали з даної тематики ми змогли окреслити такі принципи навчання основ фонетики.

1. Найкраще навчати дітей іноземної мови до 12 років. До цього періоду артикуляційний апарат є гнучким, що дозволяє засвоїти фонеми відповідно до еталонних зразків будь-якої мови майже без акценту, через повторення та імітацію іноземного мовлення.

2. Навчання має бути свідомим. Дитина має знати значення тих слів та словосполучень які вивчає. Дослідниця О. Протасова, вказує, що для вихованців повторення почутого, його відтворення є природною потребою, і якщо правильно спрямувати цей процес, то він може стати свідомим та ефективним.

3. Варто пам’ятати, що через штучні умови та недостатньо зрілий вік діти не зможуть досягнути бездоганної вимови слів. Навчання вихованців іноземної мови реалізується через принцип апроксимації (наближення до правильної вимови).

4. При побудові освітньої траєкторії розвитку фонематичної сторони мовлення варто спиратися на науково-обґрунтовані знання з навчання фонетики.

Методичними принципами навчання дошкільників фонетики іноземної мови є:

- принцип комунікативної спрямованості;
- принцип свідомого навчання;

- принцип порівняльного аналізу (порівняння фонетики рідної та іноземної мови;
- принцип розвитку фонематичного слуху;
- оцінювання виразності мовлення (інтонаційне сприймання);
- послідовне вивчення матеріалу, навчання за зразками, еталонами;
- сприймання еталонної, літературної вимови [46].

Отже, можемо сформувати такі особливості навчання фонетики:

1) формування слухових та артикуляційних навичок відбувається через вивчення певних слів та словосполучень, таким чином тренується інтонація, виразність, уявлення про фонеми та їх відмінність від рідної мови;

2) опанування мовленням відбувається через зіставлення звукового складу батьківської та іноземної мови. Методисти Г. Рогова, І. Верещагіна розподілили звуки іноземної мови на такі групи:

- звуки, наближені до звуків української мови (за акустичними та артикуляційними особливостями), які легко засвоюються шляхом імітації;
- звуки, що відрізняються від фонем рідної мови, потребують пояснення та корекції;

3) які не мають відповідників в українській мові, потребують особливої уваги при артикуляції; широко поширеною помилкою вихованців є порушення вимови голосних, а саме їх протягування, яка в англійській має «смислорозрізнювальний» характер. Тому необхідно цілеспрямовано навчати дітей відмінності між голосними звуками;

4) ознайомлення, формування правильної вимови фонем також має відбуватися через ігрову діяльність. Можна запропонувати дітям ігри та додатки, в котрих будуть запропоновані вправи на звуконаслідування через цікаві ігрові сюжети [46].

Формування лексичної сторони мовлення у дошкільників відбувається через засвоєння певних мовленнєвих конструкцій. Навчання потребує засвоєння певного активного (послуговується для спілкування) словника та пасивного (розуміє та не використовує у власному мовленні).

При навчанні дітей лексики англійської мови варто пам’ятати про головні принципи:

1. Лексика має вводитися блоками, підпорядковуючись певній тематиці.

2. Слова для вивчення необхідно надавати не поодиноко, а у формі словосполучень, коротеньких речень.

3. Вводити лексичні одиниці необхідно спираючись на чуттєвий досвід дитини.

4. Навчання має відбуватися через усвідомлення зразка.

5. Засвоєння лексичних одиниць через активне залучення, ігровий підхід.

6. Вивчення та виголошення нових слів має бути скероване мотивом (для чого та що саме говорити).

Навчання граматики також буде відбуватися через засвоєння певних зразків мовлення, оскільки педагог не зможе пояснити дітям правила. Тобто, навчання в усіх складових спирається саме на зразок, на еталон. Розв'язання проблеми взірця мовлення з легкістю зможуть вирішити інформаційно-комунікаційні технології, адже мережа Internet на своїх просторах має безліч інформаційних ресурсів, інтерактивних ігор та вправ, котрі можна підібрати відповідно до рівня розвитку, або ж в іншому разі створити власну, неповторну розробку.

Про завершеність і логічність роботи над розвитком білінгвізму може свідчити набуття умінь в говорінні, про що свідчать такі характеристики: цілісність, продуктивність, самостійність, динамічність, інтегрованість мови дитини [46]. Окрім мовленнєвих умінь, варто звернути увагу на комунікативні навички взагалі. Тож для вдалої комунікації необхідно розвивати уміння спілкуватися також. Саме ігровий підхід допоможе зняти психологічну напругу у спілкуванні, варто також пам’ятати про особистісно орієнтований підхід, про постійне схвалення результатів, навіть якщо вони є незначними.

Окресливши змістову сторону навчання, можемо визначити цілі та

завдання, основні методи впливу запропонованої методики.

Мета білінгвального навчання через застосування ІКТ − навчити вихованців користуватися технологіями, використовувати їх у власній діяльності задля досягнення власних цілей; здобути певні комунікативні навички з іноземної мови. Задля досягнення поставленої мети необхідно навчати вихованців виконувати певні дії з ПК, за допомогою якого, в ігровій формі дошкільники зможуть виконувати завдання, засвоювати основні мовленнєві функції, а саме:

- привітання, прощання;
- візитівка, розповідь про себе, сім'ю;
- вести з іншими невеликий діалог з метою знайомства;
- називати живі, не живі предмети;
- уміння давати або виконувати команду;
- просити про послугу;
- подяка;
- опис істоти неістоти ;
- надання емоційного відгуку, ставлення до когось (чогось);
- надавати просту відповідь на чийсь запит.

Застосовуючи дану методику ми прагнемо досягнути таких цілей:

1. Активізація пізнавальної діяльності вихованців; засвоєння певного набору лексичного матеріалу іноземної мови за тематичними блоками через застосування ІКТ.

2. Застосування дітьми набутих знань та компетенцій практично, використання лексичного матеріалу під час видів діяльності; поглибити, розвинути комунікативні знання та уміння з важливих початкових тем («Знайомство», «Сім'я», «Світ тварин», «Їжа. Фрукти та овочі», «В магазині», «Одяг», «Іграшки», «Мій День народження», «Робочий день», «Частини тіла», «Будинок», «Меблі», «Пори року», «Одяг» − перелік можливих тематичних блоків).

3. Створення підґрунтя, позитивного ставлення, підвищення мотивації

для подальшого вивчення мов.

4. Виховання самовпевненості, цілеспрямованості у напрямку вивчення іноземної мови.

5. Підготовка вихованців до переходу до наступної ланки освіти.

6. Постійне практичне відпрацювання здобутих навичок.

7. Здобуття цифрової компетентності через маніпуляції, дослідження, знайомство з інформаційно-комунікаційними технологіями.

За розробленою нами методикою, білінгвальне навчання здійснюватиметься за двома формами роботи:

- на організованих заняттях з іноземної мови, які відбуватимуться 4 рази на тиждень, тривалістю 15-20 хв із застосуванням цифрових елементів (інтерактивних вправ, ігор);
- кожен день під час проведення певних режимних моментів (за допомогою ігрових методів навчання, навідних запитань, бесід, ігор за бажанням дітей з підтримкою певного тематичного блоку);

Підбираючи дидактичний матеріал, добираючи розвивальні мультфільми, ігри до заняття з іноземної мови педагог має передбачити:

1) чи захочуть вихованці гратися у запропоновану гру, що зробити, аби пробудити мотивацію та зацікавленість;

2) які ігрові прийоми, додатки, засоби будуть використовуватися; яким чином відбуватиметься вивчення;

3) які знання, уміння, навички будуть відпрацьовуватися;

4) враховувати вправи, їх послідовність задля розвитку фонетичної, лексико-граматичної, комунікаційної структури мовлення;

5) чи стимулюватимуть наведені активності мислення, засвоєння матеріалу;

6) забезпечення системності, наступності підібраних методів та засобів.

Методично запропонована кількість занять на тиждень зумовлена особливістю подачі матеріалу. Кожен тиждень дітям буде запропоновано новий

тематичний блок, який розподілятиметься на чотири заняття за певними типами (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Типологізація занять

1 заняття	2 заняття	3 заняття	4 заняття
Введення нового матеріалу (слухання, повторення)	Тренування з даної тематики (активна діяльність)	Тренування з даної тематики (активна діяльність)	Практична діяльність (спілкування, аудіювання)

У ході кожного заняття буде надано певний мовленнєвий мінімум, який дитина має засвоїти протягом тижня під час цілеспрямованої діяльності – занять (з включенням ІКТ), та під час інших режимних моментів з певними вкрапленнями англійської та, за виявлення бажання дітей, можна надати взаємодії з інформаційно-комунікаційними технологіями. Можливо, це буде, наприклад, запит подивитися мультфільм, або покращити власні результати в грі, яку вихованці грали до цього. Новий матеріал буде надаватися лише на занятті, підпорядковуватиметься тематиці тижня, міститиме мовленнєві конструкції, які сприятимуть розвитку фонетики, граматики, лексики, впроваджуватимуться в навчальний процес шляхом взаємодії з інформаційно-комунікаційними технологіями.

Останнє – четверте заняття за методикою буде проводитись у формі активного спілкування та слухання. Це може бути перегляд мультфільму, який міститиме вивчені лексеми, з подальшим обговоренням; або можна запропонувати дітям рольову гру, яка не тільки міститиме словосполучення, а ще й стане прикладом соціальної поведінки у реальному житті.

Пропонуємо розглянути фрагмент планування заняття з англійської мови за тематичним блоком «Знайомство» (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Календарно-тематичний план заняття

№	Лексико-граматична структура	Фонетичний матеріал	Використані засоби
Тема: Нумо познайомимося! / «Let's get acquainted» Мета: навчити дитину вітатися/ прощатися, знайомитися, називати своє ім'я; Засвоїти інтонацію розповідного, запитального, окличного речень.			
1	Good morning! Goodbye! Hello Hi What is your name? My name is... Who are you? What are you? I am a… a boy a teacher a girl	[g] [m] [t] [d] [w] [u] [a:]	Ресурси з матеріалами та іграми на тему знайомство: 1.https://www.fredisalearns.com/unit-1-greetings/ 2.https://www.anglomaniacy.pl/expressions-4-greetings-lesson.htm Навчальні пісні: 1.What is your name? https://www.youtube.com/watch?v=74FA1dyVVKs&t=106s&ab_channel=WormholeLearning 2.Alphabet https://www.youtube.com/watch?v=7B2RZyXfozs&ab_channel=EnglishSingsing 3. Good morning+More Kids Dialogues https://www.youtube.com/watch?v=8irSFvoyLHQ&ab_channel=EnglishSingsing 4. How are you? I'm fine https://www.youtube.com/watch?v=03XgDWozJOw&ab_channel=EnglishSingsing
2	Meeting friends		1. Baby shark

Продовження таблиці 2.3

	I have a… Let’s be friends Let’s be friends Let’s sing a song Come in		https://www.youtube.com/watch?v=XqZsoesa55w&ab_channel=PinkfongBabyShark-Kids%27Songs%26Stories 2. My family https://www.youtube.com/watch?v=FHaObkHEkHQ&ab_channel=EnglishSingsing 3. Family https://www.youtube.com/watch?v=Te2M7oYFQgA&ab_channel=PinkfongBabyShark-Kids%27Songs%26Stories Ігри: 1.https://wordwall.net/en-us/community/greetings-kids 2.https://www.tinytap.com/activities/g43jx/play/greetings https://www.baamboozle.com/game/600814 Ресурси: 1. gamestolearnenglish.com 2. eslgamesplus.com 3. abcya.com Вправи: 1. «Good morning» 2. «Who are you» 3. «A magic hat» 4. «Who came»
3	I love my family Father Mother		1.https://learnenglishkids.britishcouncil.org/grammar-vocabulary/word-games/family

Продовження таблиці 2.3

	Sister Brother Grandmother/ grandma/granny Grandfather		2.https://wordwall.net/en-gb/community/family-members-game 3.https://www.mes-games.com/family.php 4.https://www.twinkl.com/resources/browse-by-topic-esl-efl-resources/my-family-browse-by-topic-esl-efl-resources/games-about-family-vocabulary-my-family-browse-by-topic-esl-resources Вправи: 1. «Roll a ball» 2. «Who came» 3. «Show your passport»
4	Повторення, закріплення		Interview або перегляд мультфільму 1. https://vm.tiktok.com/ZMjvML9So/ 2.https://vm.tiktok.com/ZMjvMLPGV/ 3.https://vm.tiktok.com/ZMjvMFawM/ 4.https://vm.tiktok.com/ZMjvMrpsw/ 5.https://vm.tiktok.com/ZMjvMLE6B/ 6.https://vm.tiktok.com/ZMjvMYKwu/

Як бачимо, така структурованість роботи дозволяє нам перейти від легших типів завдань до важчих елементів. Четвертий рівень є діагностичним. Саме на цьому занятті ми можемо визначити наскільки ґрунтовно вихованці засвоїли наданий матеріал. Інформаційно-комунікаційні технології у наведеному тематичному фрагменті виступають як унаочнення, еталон іноземного мовлення, також як елемент урізноманітнення дитячої діяльності. Використання технологій в навчанні допоможе вплинути на емоційну сферу дитини, відкрити дослідницький потенціал вихованців, а найголовніше сприятимуть розвитку мовленнєвої та цифрової компетентностей.

Отже, вивчення іноземних мов у дошкільному віці є повністю обумовленим. Ранній початок навчання сприятиме всебічному розвитку особистості, формуванні базису до подальшого вивчення іноземних мов. Аналіз робіт з даної тематики дозволив нам сформувати певну систему знань і методів з приводу інтеграції ІКТ та вивчення англійської мови. Це дослідження допомогло нам довести, що саме особистість вихователя і його креативний підхід, обізнаність щодо вподобань дітей, їх особливостей розвитку, спрямувань допоможе побудувати ефективне розвивальне середовище. Як бачимо, ресурсів та можливостей безліч. Допоміжним засобом у цьому навчальному процесі навіть можуть стати в нагоді такі популярні розважальні мережі як tiktok, youtube, головне − вміти знайти інформацію, правильно нею скористатися. Визначальна мета – навчити дітей бути самостійними у цьому процесі, спонукати до активної пізнавальної, дослідницької діяльності задля пошуку інформації, особистого розвитку.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі нами здійснено теоретичне та практичне обґрунтування педагогічних умов впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток двомовності дітей старшого дошкільного віку в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Результати теоретичного дослідження та методичної роботи засвідчують досягнення поставленої мети, вирішення поставлених завдань і стали підставою для формулювання таких висновків.

1. Використовуючи поняття «білінгвізм» ми маємо на увазі явище, коли особа користується двома мовами, може без перешкод розуміти звернене до неї іноземне мовлення, вільно виразити власну думку. На нашу думку, опанування окремою частиною мовлення також можна вважати білінгвізмом. Адже індивід вже має певний набір компетенцій з іноземної мови та, за необхідних зусиль, постійної роботи зможе покращити рівень знань. Досліджуючи питання, ми змогли окреслити власне визначення «білінгвального середовища» − спеціально організований простір, сукупність умов, педагогічних впливів, матеріального забезпечення (все те, що оточує дитину протягом її повсякденних процесів життєдіяльності, освітньої діяльності), котрі впливають на формування білінгвальної особистості. Головною особливістю якого є включення в осередок взаємодії обох мов – батьківської та іноземної.

2. Визначено, що вплив ІКТ приносить вагомий вплив на розвиток дитячої двомовності, а особливо на мотивацію, зацікавленість, забезпечує інтерактивізацію освітньої діяльності, урізноманітнення дидактичних посібників. Довели до відома, що ІКТ можуть спричинити як позитивний, так і негативний вплив, окреслили шляхи боротьби та запобігти негативним наслідкам роботи з інформаційними технологіями.

3. Схарактеризовано позитивні та негативні аспекти раннього розвитку білінгвізму. Вказали, що за неструктурованого, невідповідного індивідуальним

особливостям впливу двомовність може спричинити низку проблем. Серед них: плутанина між мовами, затримки мовного розвитку, збідність словникового запасу порівняно з однолітками монолінгвами. Позитивними та вагомими аспектами є порівняно розвинені когнітивні навички, багатозадачність, полікультурність, комунікабельність, мовна гнучкість, майбутні перспективи подальшого мовного розвитку.

4. Обґрунтовано фактори та умови впливу ІКТ на розвиток двомовності дітей дошкільного віку. Визначили важливі чинники формування дитячого білінгвізму: осередок, де виховується дитина (сім'я, дошкільна установа); рівень розвитку дитини (нормальний, з відхиленнями); мовна ситуація у сім'ї; функціонування іноземної мови у соціумі; взаємодія рідної та англійської мови; грамотне педагогічне керівництво. Окреслили форми та методи формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Серед них: ігрові програми, мультимедійні матеріали, вебресурси та навчальні додатки, інтерактивні дошки та комунікативні завдання. Сформулювали умови педагогічного впливу: відповідність анатомо-фізіологічному та психічному розвитку дітей; включення ігрових методів та прийомів навчання; позитивне ставлення та зацікавлення; навчання має нести розвивальний характер; природовідповідність завдань та методів; комунікативний розвиток з включенням елементів ІКТ.

5. Означено педагогічні умови формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами ІКТ, а саме: освітня діяльність першочергово потребує розроблення плану дій (педагогічного проєкту); задля успішного формування двомовності дітей необхідно адаптувати освітній матеріал, використовувати різні форми та методи, які будуть адекватними потребам та можливостям вихованців; диференціація завдань відповідно до рівня розвитку дитини; залучення до взаємодії всіх учасників процесу; включення ІКТ до освітнього процесу сприяє підвищенню педагогічної досконалості вихователів, спонукає їх до постійного пошуку, самоосвіти та самовдосконалення, закликає до прояву креативності та творчого підходу; сприяє активному розвитку

пошуково-дослідницької діяльності дітей, зацікавленості та мотивації до навчання; використання ІКТ забезпечує модернізацію освітнього процесу, активізує сприйняття та засвоєння інформації вихованцями, сприяє розвитку пізнавальних когнітивних, процесів.

6. Розроблено методичні рекомендації щодо формування двомовності дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Означено кількість занять на тиждень та їх змістова наповнюваність. Визначено цілі розробленої методики. Сформульовано методичні принципи навчання дошкільників. У ході аналізу наукової літератури, нами було окреслено, що навчання дітей дошкільного віку іноземної мови кардинально відрізняється від методів навчання школярів, студентів. Але освітній процес також спрямовується на розвиток фонетичної, лексичної та граматичної сторін мовлення.

Розроблена методика не є апробованою, але апріорі, за правильного використання та застосування креативного підходу вихователів є передумовою успішного розвитку цифрової компетентності дошкільників, набуття компетентнісного потенціалу у розвитку іноземного мовлення дитини; сприятиме зацікавленню, всебічному розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англійська для дошкільнят – інструкція батькам URL: https://greencountry.com.ua/journal/read/anglijska-dlya-doshkilnyat (дата звернення: 08.11.2023).

2. Англійська мова для дітей дошкільного віку : прогр., метод. реком. / Т. Шкваріна та ін. Київ : Шк. світ, 2008. 112 с.

3. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш та ін. 3-тє вид. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 440 с.

4. Бондар О. І. Білінгвальна комунікативність як лінгво-екологічна проблема. *Записки з українського мовознавства.* Одеса, 2003. Вип. 12. С. 352 - 360.

5. Бондаренко О. Психологічне обґрунтування раннього білінгвізму. *Іноземні мови в сучасній школі*. Вип. 1. 2012. С. 36 -38.

6. Вайнрайх У Мовні контакти. Стан та проблеми дослідження / пер. Ю. А. Жлуктенко. Київ : Вища школа. 1979. 263 с.

7. Валігура О. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 288 с.

8. Василенко В. А. Білінгвізм як чинник для успішної інтеграції в міжнародний освітній простір. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави:* матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.). Харків : ХНУВС, 2018. С. 297-299.

9. Гупса А. В., Негода М. О., Педченко Н. С. Англійська мова: примха чи потреба? *Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті:* тези доповідей XLIII Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2019 рік (м. Полтава, 07–08 квітня 2020 р.). Полтава : ПУЕТ, 2020. С. 6-8.

10. Гуревич Р. С. Кадемія М. Ю. Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навч. посіб. / за ред. Р. С. Гуревич. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.

11. Девіцька А. І. Дослідження білінгвізму у лінгвістичному та соціолінгвістичному аспектах. *Studia Slovakistica: Сучасні тенденії славістики* : зб. наук .ст. / упоряд. і відп. ред.: С. Пахомова, Я. Джоганик. Ужгород, 2013. Вип.13. С. 26-34.

12. Десять додатків під час вивчення англійської для дітей-початківців. URL: https://greencountry.com.ua/journal/read/10-dodatkiv-dlya-vivchennya-anglijskoi-dlya-ditej-pochatkivciv (дата звернення: 08.11.2023).

13. Дистанційне навчання. Які цифрові сервіси використовувати URL: https://ukr.school/dystantsijne-navchannya-yaki-tsyfrovi-servisy-vykorystovuvaty/ (дата звернення: 08.11.2023).

14. Добровольська Л. В. Проблеми використання інформаційних технологій у системі дошкільної освіти. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2017. Т. 5. № 1. С. 102-107. URL : https://doi.org/10.32919/10.32919/uesit.2017.01.102-107 (дата звернення: 08.11.2023).

15. Ємчик О. Г. Інформаційні технології у дошкільній освіті : навчально-методичний посібник. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 200 с.

16. Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький пед. ін-т, 2008. 325 с.

17. Каратаєва М. Інтеренет-технології у методичній роботі. *Дошкільне виховання*. Київ, 2010. № 8. С. 8-9.

18. Качанов В. І., Кодалашвілі О. Б. Сучасні методичні підходи до викладання англійської мови. *Наукові записки*. 2020. № 142. С. 98-106. URL: https://doi.org/10.31392/nz-npu-142.2019.11 (дата звернення: 08.09.2023).

19. Кивлюк О. Глобальна мережа інтернет − нове комунікативне

середовище. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2010. № 4 (28). С. 78-84.

20. Кивлюк О. Створення комп'ютерно-ігрового середовища. *Інформатика та інформаційні технології* : науково-методичний журнал. Київ : Педагогічна преса, 2012. С. 6-11.

21. Кобаль В. І., Островський О. О. Білінгвізм як складова система сучасної системи освіти. *Мукачівський державний університет.* Вип. 2. 2019. С. 9 -11.

22. Козир М. В. ІКТ-педагогіка – складова сучасного освітнього процесу. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. Вип. 5-6. С. 73-77.

23. Кравець Л. В. Динаміка пізнавально-інтерпретаційних моделей рідної мови і білінгвізму. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 14. С. 59-5.

24. Крапива Ю. В. До питання про білінгвізм. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 73. С. 20-22.

25. Кузьміна І. П. Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2008. № 3 (24). С. 186-190.

26. Лавреньєва Г. П. Комп'ютер навчає, розвиває, розважає. *Дошкільне виховання*. 2009. № 10. С. 8-9.

27. М. Козир. Розвиток мотивації школярів до навчання засобами ІКТ. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 4 (31). С. 231-245.

28. Піраміда навчання Едґара Дейла. URL: https://fsp.kpi.ua/ua/piramida-navchannya-edgara-dejla/ (дата звернення: 08.11.2023).

29. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III : станом на 31 берез. 2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-

14#Text (дата звернення: 07.10.2023).

30. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2021 р. № 33. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

31. Романенко Н. А. Сучасна парадигма створення полікультурного середовища навчального закладу. *Наука і освіта* : наук.-практ. журн. 2012. № 5 С. 61 -63.

32. Скоч А. До проблеми виховання дітей дошкільного віку з білінгвізмом. *Молода наука:* зб. наук. праць. Т. 2. Запоріжжя, 2021. С. 217-219.

33. Стратегія розвитку освіти і науки до 2030 року: коли і чого очікувати? URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html (дата звернення: 08.11.2023).

34. Сучасні методи навчання дітей-білінгвів : хрестоматія / ред. кол.: А. І. Анісімова, І. С. Попова. Дніпро : ЛІРА, 2016. 217 с.

35. Товчигречка Л. В. Білінгвізм як один з основних компонентів формування розвиненої особистості. *Молодь в освіті* : матеріали науково-методичної конференції / Ред. кол.: Н.Д. Світайло, Л.М. Кудояр, В.П. Павленко, Л.С. Радько. Суми : СумДУ, 2009. С. 85-86.

36. Успішні практики багатомовної освіти в Україні / кол. авт., за ред. А. О. Панченкова. Київ : Ваіте, 2020, 134 с.

37. Філімонова М. С., Крилов Д. А. Білінгвізм як тенденція мовленнєвого розвику сучасного суспільства. *Сучасні проблеми науки та освіти*. 2012. № 1. С. 14-17.

38. Цимбалюк. О. Л. Використання ІКТ у дошкільних навчальних закладах. *Педагогічний пошук*. 2013. № 3. С. 36-41.

39. Червинська О. Інформаційні технології – в освітній процес. *Дошкільне виховання.* 2011. № 1. С. 12-13.

40. Чернякова О. І. Розвиток мовлення дошкільників в умовах двомовності. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 137-140.

41. Чотири сервіси, які допоможуть організувати дистанційне навчання. URL: https://nus.org.ua/articles/chotyry-servisy-yaki-dopomozhut-organizuvaty-dystantsijne-navchannya/ (дата звернення: 08.11.2023).

42. Шкваріна Т. М. Методика навчання іноземної мови дошкільників: Навчальний посібник. Київ : Освіта України, 2007. 300 с.